DOI 10.20535/2617-5339.2020.6.216029

Олена Ткачик
кандидатка філолологічних наук, доцентка
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-6544-3046
helen.tkachyk@gmail.com

Вікторія Велика
здобувачка другого (магістерського) рівня
факультет лінгвістики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
viktoria.velyka1910@gmail.com

МУЛЬТИМОДАЛЬНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ *FEAR* У КОРПУСІ АНГЛОМОВНИХ КІНОТЕКСТІВ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТРИЛЕРІВ І РОЗВАЖАЛЬНИХ МУЛЬТФІЛЬМІВ

Анотація. Стаття присвячена вивченню мультимодальних засобів вираження концепту *FEAR* у створеному корпусі *Corpus of Psychological Thrillers and Entertaining Cartoons Film Texts* (далі CPTECFT). Дослідження здійснено у контексті антропоцентричної лінгвістичної парадигми за допомогою методів лінгвокогнітивного та корпусного аналізу. Емоційні концепти, що відображені у свідомості мовців за допомогою комбінації вербальних і невербальних засобів, аналізовано з урахуванням мультимодальної природи їх реалізації. Вибір матеріалу для дослідження зумовлений можливістю інтерпретації вербальних і невербальних компонентів у контексті комунікативних ситуацій. У процесі дослідження застосовувалися основні функції програми корпусного аналізу *AntConc*, які допомогли визначити ім'я концепту *FEAR*, дослідити його номінативне поле, визначити характер його асоціативної зони, підрахувати кількість найчастотніших лексичних одиниць для вираження цього концепту в мові та розглянути характерні невербальні засоби для його репрезентації, а саме жести, міміку, фізичні та фізіологічні прояви. Розглянуто структуру концепту *FEAR*, зокрема його поняттєвий, образний, ціннісний і значущісний складники, та досліджено особливості взаємодії вербальних і невербальних засобів його вираження у кінотекстах зазначених жанрів. Використання корпусних методів дослідження дало змогу проаналізувати великий обсяг матеріалу, підвищити точність розрахунків та зробити висновки щодо мультимодальних засобів вираження концепту *FEAR* у кінотекстах психологічних трилерів та розважальних мультфільмів.

Ключові слова: концепт *FEAR*; страх; мультимодальність; корпус; лінгвокогнітивний аналіз; кінотекст; психологічний трилер; розважальний мультфільм.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Концептуалізація та категоризація світу за допомогою мовних засобів уже кілька десятиліть залишаються у сфері наукового інтересу багатьох дослідників. Дослідження проведене у контексті антропоцентричної лінгвістичної парадигми з використанням лінгвокогнітивного підходу. Застосування такої парадигми можна пояснити тим, що наукові дослідження, проведені у її рамках, спрямовуються на вивчення мовної особистості, характерних рис її культурної та комунікативної компетенції, емоційного стану, індивідуальної та колективної свідомості.

У нашій роботі особлива увага присвячується емоційним концептам, оскільки їх відображення у свідомості кожного мовця охоплює не лише мовні одиниці, а більшою мірою втілене у комбінації вербальних і невербальних компонентів. Більше того, створення будь-яких комунікативних смислів залишається неповноцінним без урахування цієї взаємодії. Тому питання мультимодальності залишається в центрі уваги багатьох лінгвістів.

Оскільки вивчення емоційних концептів неможливе без урахування учасників та ситуації спілкування, використання кінотекстів як матеріалу дослідження є цілком виправданим: вербальна і невербальна поведінка персонажів простежується саме у своїй взаємодії та може бути інтерпретована у контексті. Для зручності та ефективності дослідження був створений корпус англомовних кінотекстів, що дало змогу застосувати методи корпусної лінгвістики.

Актуальність дослідження зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на застосування когнітивного підходу до вивчення мови, зростанням інтересу до цілісного дослідження вираження когнітивних структур свідомості з урахуванням взаємодії вербальних і невербальних засобів, а також із застосуванням сучасних методів корпусної лінгвістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У лінгвістиці є чимало досліджень, присвячених окремим аспектам нашої роботи. Зокрема, поняття мультимодальності розкривають у своїх працях Кресс (Kress, 2010), Фікс (Fix, 2008), Пейдж (Page, 2012), Макарук (Макарук, 2019) та інші.

У свою чергу, значний внесок у розвиток когнітивної лінгвістики, а саме у вивчення поняття «концепт», зробили Лакофф (Lakoff, 1987), Лангаккер (Langacker, 1987), Філлмор (Fillmore, 1982), Попова і Стернін (Попова & Стернин, 2007), Карасік і Слишкін (Карасик & Слышкин, 2001), Аскольдов (Аскольдов, 1997), Селіванова (Селиванова, 2000) та інші.

До практики застосування методів корпусної лінгвістики вдавалися Лоуренс (Laurence, 2013), Бейкер (Baker, 2016), Маркі (Marchi, 2019), Гладкова (Гладкова, 2010) та інші.

Метою статті є дослідження мультимодальних засобів вираження концепту *FEAR* у корпусі англомовних кінотекстів психологічних трилерів і розважальних мультфільмів.

Матеріали дослідження. Матеріалом для дослідження слугував корпус англомовних кінотекстів, який складається з двох підкорпусів – кінотекстів психологічних трилерів і розважальних мультфільмів. До складу першого підкорпусу увійшли кінотексти 30 психологічних трилерів, які налічують 328078 токенів. У другому підкорпусі досліджувалися кінотексти 35 розважальних мультфільмів, які налічують 320104 токени. Невелику різницю у кількості використаних кінотекстів різних жанрів обґрунтовано необхідністю підібрати максимально близьку кількість токенів в обох підкорпусах для підвищення рівня достовірності дослідження. Матеріали для створення корпусів взяті з баз даних *The Internet Movie Script Database* та *Springfield!*. Аналіз текстів здійснювався за допомогою корпус-менеджера *AntConc*.

2. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

У контексті *лінгвокогнітивного підходу* розглядається зв'язок мови та мислення, а саме інтерпретація відтворення концептів мовними засобами, тобто процес категоризації та вербалізації концептів за допомогою різних значень, синтаксичних структур та граматичних форм (Селіванова, 2000). Оскільки об'єктом дослідження є саме концепт *FEAR*, а метою – визначення мультимодальних засобів його вираження, вважаємо застосування такого підходу найбільш доцільним.

Варто зауважити, що в лінгвістиці існує чимало поглядів на визначення поняття «концепт». За основу у нашому дослідженні була обрана дефініція української дослідниці Селіванової (2000), за якою ***концепт*** – це «інформаційна структура свідомості», складова пам'яті, яка охоплює вербальні і невербальні знання мовця про певний об'єкт, які мовець отримує в результаті взаємозв'язку між психічними функціями свідомості і позасвідомим (с. 112). Такий вибір обґрунтований акцентуацією взаємозв'язку вербальної та невербальної складової знань мовця про певний об'єкт, що звертає увагу саме на мультимодальність вираження концептів.

Поняття мультимодальності є порівняно новим у галузі лінгвістики, воно знаходиться у процесі окреслення свого термінологічного значення та виокремлення у ряді синонімічних понять, таких як полікодовість, креолізація, мультимедіальність, інтерсеміотичність,

ізовербальність тощо. Слідом за Макарук (2019), ми вважаємо термін ***«мультимодальність»*** гіперонімічним відносно всіх інших, оскільки він є найбільш універсальним і позначає поєднання різних каналів сприйняття повідомлення, що включають вербальні, невербальні та паравербальні аспекти усної і писемної комунікації (с. 119). Таким чином, тексти сприймаються як такі, що поєднують в собі кілька форм кодування інформації – вони є мультимодальними.

Варто зауважити, що донедавна більшість лінгвістів брали за основу своїх досліджень лише вербальний компонент вираження певного повідомлення. Проте сучасні здобутки у галузі мультимодальної лінгвістики підтверджують, що вербальний компонент хоч і залишається найголовнішим засобом, проте різниця з іншими елементами у відсотковому відношенні є зовсім незначною: важливість вербальної складової оцінюється у 39%, візуальний компонент займає другу сходинку у цьому рейтингу з показником 33%, тоді як просодичні параметри вважаються важливими на 28% (Гливінська, 2018, с. 24).

Однією з найважливіших складових дослідження репрезентації концепту *FEAR* у кінотекстах психологічних трилерів і розважальних мультфільмів є визначення його структури. Слідом за Скобніковою (2019) ми визначаємо ***структуру концепту*** як сукупність його загальних рис, за допомогою яких можна ідентифікувати певний предмет чи явище як елемент картини світу (с. 64). За концепцією Болдирєва (2001), за якою структура концепту передбачає наявність поняттєвої, ціннісної та образної складових. Таким чином, поняттєва сторона концепту – це його безпосередня фіксація у мові, визначення, опис, типові дистинктивні ознаки. Образний елемент відображає безпосередній зв'язок концепту з людиною, маніфестацію у мові її емоцій та знань. З одного боку, це асоціації, які викликає у мовця певний концепт, а з іншого боку, це характерні ознаки різних модальностей – жести, міміка, відчуття, звукові ефекти, смаки, запахи тощо. Ціннісна складова визначає важливість та актуальність концепту для мовців. Воркачев (2002) виокремив ще один важливий компонент у структурі концепту – значущісний. Він вказує на місце концепту в системі мови, зокрема кількість лексичних одиниць, які його виражають, їх етимологію та словотворчий потенціал.

3. МЕТОДИ

Для проведення дослідження був використаний комплекс загальнонаукових та лінгвістичних методів. Зокрема, застосовувалися гіпотетико-дедуктивний метод, за допомогою якого відбувся добір фактичного матеріалу; описовий метод, метод аналізу та метод класифікації для розгляду основних підходів до визначення ключових понять, для обґрунтування теоретичних відомостей та з'ясування їх структури та основних ознак; зіставний метод для розмежування суміжних понять у процесі дослідження; метод вибірки для підбору англомовних кінотекстів для подальшого аналізу; контекстуально-інтерпретаційний метод для з'ясування основних вербальних і невербальних засобів вираження концептів у кінотекстах. Значна частина дослідження супроводжувалася застосуванням методів корпусного аналізу. За допомогою корпус-менеджеру *AntConc* був виконаний кількісний підрахунок лексичних одиниць, проаналізовані ключові слова та їх стійкі сполучення та невербальні засоби вираження концепту *FEAR* у кінотекстах психологічних трилерів та розважальних мультфільмів.

4. РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

4.1. Аналіз поняттєвого компоненту концепту FEAR

Для визначення поняттєвої складової концепту *FEAR* перш за все необхідно виокремити його ім'я, тобто лексичну одиницю, яка вживається у мові найчастіше для репрезентації цього концепту. Аналіз дефініції лексеми *fear* у словниках дозволив встановити, що її можна вважати синонімічною домінантою по відношенню до усіх інших одиниць синонімічного ряду, оскільки це слово містить у собі найбільш загальні характеристики – неприємна емоція або почуття (unpleasant emotion or feeling), спричинена

можливістю чи наявністю певної загрози або небезпеки (threat or danger) та пов'язана з нестримним бажанням уникнути її (*wish to avoid it*). Усі ці характеристики постають у вигляді логічно-наслідкового ланцюжка: Загроза / небезпека – Стан страху – Реакція / наслідок.

Для перевірки отриманої інформації ми застосували метод корпусного аналізу і скористалися функцією корпус-менеджера *AntConc – Keywords List*, яка дала змогу виявити список ключових слів для підкорпусів CPTECFT. Секція L Браунівського корпусу використовувалася у ролі референтного корпусу, оскільки вона містить літературні тексти, зокрема детективні романи і оповідання. Оскільки у відкритому доступі не існує корпусів кінотекстів, такий вибір можна вважати найбільш доцільним.

Проаналізувавши список ключових слів, ми виокремили лише ті одиниці, які мають важливе змістове навантаження, відкинувши прийменники, допоміжні дієслова, імена персонажів тощо. Далі, скориставшись функцією *Concordance*, ми проаналізували вживання обраних одиниць у контекстах, що дало змогу виокремити лише ті, що безпосередньо пов'язані з репрезентацією концепту FEAR.

Отримані результати дали змогу виокремити у складі номінативного поля концепту *FEAR* три основні групи: ***1) загроза / небезпека, 2) стан страху, 3) реакція / наслідок,*** які зустрічалися в кінотекстах як психологічних трилерів, так і розважальних мультфільмів. Проте деякі одиниці були притаманні лише одному з жанрів, що вказує на різницю у вираженні концепту *FEAR* залежно від ситуації, учасників спілкування, аудиторії, тощо.

Таким чином, на позначення загрози / небезпеки у кінотекстах обох жанрів вживалися наступні лексеми: *water, canyon, death, coffin, blood, kill, monster, beast, attack, gun, maniac і т.д*. Лише у психологічних трилерах були виявлені такі одиниці: *pistol, snake, car, knife, shark, game, cell, jigsaw, shoot, murderer, psychopath, madman* тощо. Тільки у мультфільмах загроза чи небезпека була виражена наступними лексемами: *Dracula, dragon, vampire, Frankenstein, boo, zombies, fire, ghost* і тощо. Основна різниця у вираженні загрози в цих двох жанрах полягає у тому, що в психологічних трилерах небезпека – цілком реальна, а в мультфільмах вона зазвичай походить від вигаданих та містичних персонажів.

Друга група у складі номінативного поля концепту *FEAR* – власне стан страху – теж по-різному відображена у двох жанрах, що аналізуються. Серед загальних лексем, що зустрічалися у кінотекстах обох підкорпусів CPTECFT, основна частина належить до класу вигуків: *oh, no, ah, aaah, ow, shh*. Також для обох жанрів характерні слова, за допомогою яких мовець прямо констатує свій стан страху: *scared, afraid, terrified, horror* тощо. Характерною рисою вираження страху в психологічних трилерах є надмірне вживання лайливих слів та нецензурної лексики. Перебуваючи у стані страху, персонажі трилерів можуть висловлювати свої думки навіть непритаманним для них чином, що робить фільми цього жанру максимально близькими до реального життя. Натомість, у мультфільмах подібна лексика зовсім не зустрічається, оскільки цей жанр передбачений для перегляду дітьми. Проте у мультфільмах зустрічаються специфічні слова на позначення стану страху, яких не було виявлено у трилерах: *cold, heebie-jeebies, scaring, terror.*

Останню групу – реакція / наслідок – можна умовно поділити на дві підгрупи: благання про допомогу і заклик до дій. Для цих підгруп більшість виявлених слів були загальними для кінотекстів психологічних трилерів і мультфільмів. Зокрема, для благання про допомогу в обох жанрах використовувалися такі слова: *please, help, God, mom, dad, daddy, save, let* тощо. Проте лише для трилерів були характерні лексичні одиниці *Jesus, Christ, beg, heaven*. Таким чином, відчувши страх, герої мультфільмів частіше згадують батьків, а персонажі трилерів звертаються до Бога, Христа, небес.

Заклик до дій унаслідок стану страху в обох жанрах виражається переважно за допомогою однакових одиниць: *go, stop, listen, move, come, calm, faster, run, look, watch, wait, away, hurry*. Це загальновживані слова, які відображають реакцію персонажів на загрозу незалежно від того, у якому жанрі вони вживаються.

4.2. Визначення ціннісної складової концепту FEAR

Ціннісний компонент концепту *FEAR* вказує на значення концепту для мовців та на характер їхніх асоціацій. Для розкриття цієї складової ми проаналізували контекст вживання основних одиниць, які використовуються для репрезентації концепту *FEAR* у корпусі CPTECFT, визначених під час попереднього етапу дослідження. Особливу увагу звернули на найбільш частотні сталі поєднання лексичних одиниць. Завдяки функції *Collocations* у програмі *AntConc* нам вдалося простежити специфічні особливості вираження концепту *FEAR* у проаналізованих кінотекстах та визначити загальний характер ставлення мовців до нього.

Таким чином, було досліджено, що концепт *FEAR* викликає у мовців неприємні відчуття, негативні емоції та стан тривоги і занепокоєння. Зокрема, дієслова руху (*go, move, run*) дуже часто поєднуються між собою, утворюючи численні повтори, і виражають спонукання до дії або до їх припинення. Наприклад, досить часто персонажі фільмів і мультфільмів кричать у стані страху: *Go! Go! Go! Go! Keep moving! Keep moving! [Saw 2]*. Це підтверджує той факт, що люди зазвичай вдаються до паніки та крику, коли вони чогось бояться, і врешті це відбивається у їхньому мовленні короткими окличними реченнями і повторами.

Якщо проаналізувати найчастотніші поєднання слів з групи «Загроза / небезпека», можна помітити, що вони дуже часто підкреслюють або пояснюють причину небезпеки. Наприклад, слово «shark» вживається з одиницями *attack, jaws, teeth, mouth*, *big, large* тощо.

Слова, що безпосередньо вказують на стан страху, а саме *feared* та його найближчі синоніми «afraid», «scared», «frightened» часто поєднуються з одиницями, що виражають причину страху: *keraunophobia, arachnophobia, lunatics, stutter, spiders, thunder* – у мультфільмах, *radiation, noises, chaos* – у трилерах. Таким чином, можна помітити, що в трилерах страх може бути не лише від чогось конкретного, але й від більш глобального. Страхи у мультфільмах зазвичай стосуються лише окремих героїв, а в трилерах можуть зустрічатися спільні страхи для великої групи людей, чи навіть для всього людства. Але у будь-якому випадку усі ці сталі поєднання ключових слів передають негативні емоції мовців, викликані концептом *FEAR*.

Під час аналізу зазначених лексичних одиниць у контексті за допомогою функції *Concordance* було зазначено вплив гендерного аспекту на вираження концепту *FEAR* у корпусі CPTECFT. Попередні когнітивні дослідження чуттєво-емоційної сфери жінок і чоловіків в англомовному фольклорі продемонстрували, що страх є більш притаманним і яскраво вираженим для чоловічої частини персонажів на ряду з іншими характерними маскулінними рисами, такими як сміливість / відвага, ворожість та занепокоєння (Ткачик, 2008, с. 161).

Для перевірки цієї тенденції методом випадкової вибірки було обрано 20 випадків вираження концепту *FEAR* у корпусі CPTECFT та проаналізовано контекст комунікативних ситуацій. Згідно з отриманими результатами 14 з 20 випадків стосувалися чоловічих персонажів і лише 4 – жіночих, що підтверджує попередні результати. Таким чином, можемо стверджувати, що концепт *FEAR* відіграє більш важливу роль для чоловіків, ніж для жінок, оскільки вони виражають його значно частіше та активніше.

4.3. Дослідження значущісного складника концепту FEAR

Для дослідження значущісного компоненту концепту *FEAR* ми скористалися методом корпусного аналізу, який дав нам змогу визначити частотність вживання основних одиниць, які використовуються для актуалізації цього концепту у створеному корпусі CPTECFT. За допомогою функції *Concordance* була визначена точна кількість вживання ключових одиниць в обох підкорпусах.

За результатами отриманих даних було визначено, що найчастіше у кінотекстах обох жанрів на позначення концепту *FEAR* зустрічаються власне лексема *fear* та її похідні *fearful, feared, fearing, fearfully* – 52 випадки у підкорпусі психологічних трилерів та 84 випадки у

підкорпусі розважальних мультфільмів. Не менш частотним є використання близьких синонімів та їх похідних, таких як *scare* (відповідно 62 і 70 випадків), *afraid* (43 і 49 випадків), *terror* (26 і 40 випадків) *fright* (21 і 29 випадків), *dread* (13 і 8 випадків).

У кінотекстах обох підкорпусів також було виявлено багато одиниць на позначення концепту *FEAR*, які були менш частотними. Наприклад, лексема *jolt* вживалася у підкорпусі психологічних трилерів з цією метою 5 разів, а в підкорпусі розважальних мультфільмів – 2 рази. Слово *flutter* було використане у першому підкорпусі 2 рази, а в другому – 1 раз. Було помічено 4 випадки вживання лексеми *dismay* у кінотекстах трилерів і жодного разу – у кінотекстах мультфільмів.

На основі аналізу було визначено ядро і периферію номінативного поля концепту *FEAR*. До ядра були віднесені найбільш частотні одиниці, а до периферії відповідно ті, що використовувалися значно рідше. У периферійній зоні була визначена окрема група дальньої периферії, до якої увійшли одиниці, що зустрічалися у кінотекстах в поодиноких випадках, а також лексеми, які позначають концепт *FEAR* лише у конкретному контексті. Крім того, скориставшись онлайн-ресурсами для тегування корпусу за частинами мови, ми визначили найчастотніші способи вираження концепту *FEAR* серед одиниць, що входять до складу зазначених елементів. За результатами цього аналізу була створена загальна схема актуалізації концепту *FEAR* у корпусі CPTECFT (Рис. 1).

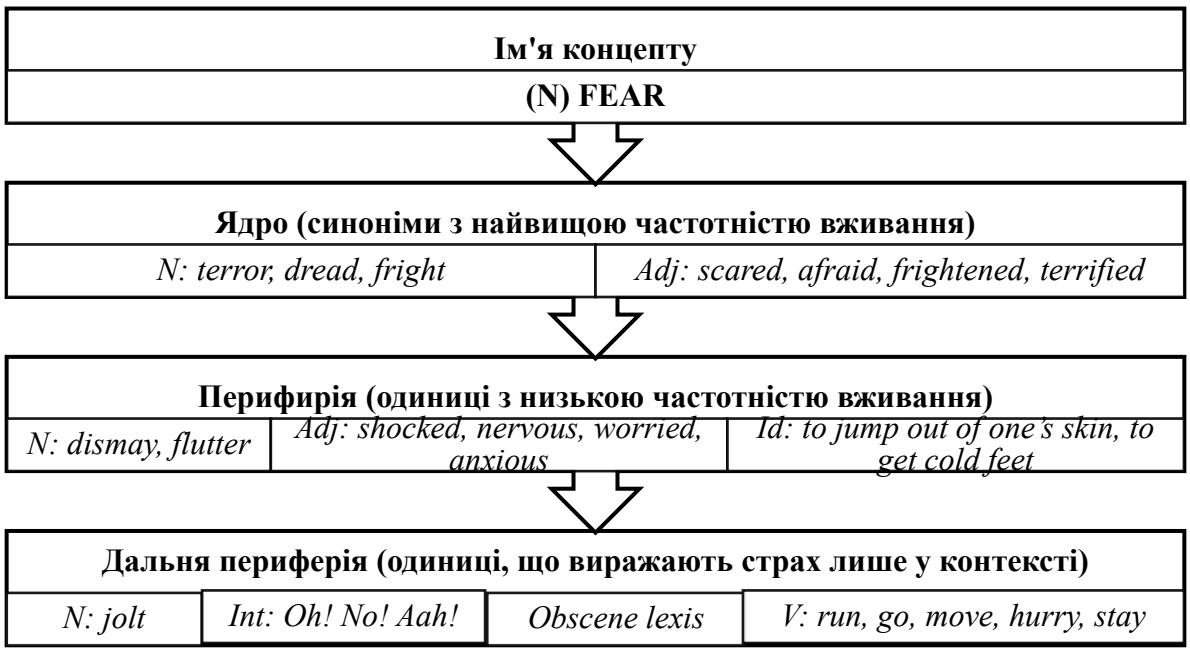

Рис. 1. Актуалізація концепту FEAR у корпусі CPTECFT

Таким чином, було досліджено, що ядро і периферія номінативного поля концепту *FEAR* залишаються майже незмінними незалежно від жанру, проте все ж таки було виявлено незначну різницю у вживанні деяких одиниць. Зокрема, у кінотекстах психологічних трилерів частіше використовуються слова та вирази з ближньої та дальньої периферії, за винятком ідіом. У свою чергу, у мультфільмах страх зазвичай виражається більш прямо, за допомогою основної лексеми «fear» та її синонімів. Це можна пояснити специфікою жанрів та цільовою аудиторією – для дітей важливо чітко розуміти, що персонаж чогось боїться в цей момент, а для глядачів психологічних трилерів необхідно розуміти увесь спектр емоції страху, її тривалість та інтенсивність.

4.4. Аналіз образного компоненту концепту FEAR

Для розкриття образної складової компоненту концепту *FEAR* у кінотекстах обох жанрів були проаналізовані комунікативні ситуації, в яких герої перебували у стані страху. Це

дало змогу звернути увагу не лише на мовний компонент репрезентації цього концепту, а й на мультимодальні засоби його вираження в цілому.

Майже у кожному моменті фільму чи мультфільму, коли персонаж перебував у стані страху, його репліки супроводжувалися різноманітними невербальними засобами, які можна поділити на три основні групи:

- Кінетичні (жести, міміка, постава, хода);
- Такесичні (поцілунки, обійми, дотики, удари);
- Проксемічні (простір між співрозмовниками) (Самойлова, 2014).

До окремої групи варто також віднести фізичні та фізіологічні прояви. Вони не піддаються контролю і тому можуть відобразити справжній емоційний стан людини, навіть якщо вона заперечує його вербально.

Функція *Concordance* у програмі *AntConc* дозволила встановити, що мультимодальний характер вираження емоційного концепту *FEAR* сформований поєднанням вербальних висловлювань, де прямо чи непрямо виражається емоція страху, з характерними жестами, мімікою та фізіологічними проявами.

У розважальних мультфільмах, наприклад, викрики персонажів у стані страху часто супроводжуються такими жестами: *shaking head, waving hands, put a hand over a mouth, close a head with arms*. Міміка персонажів мультфільмів у стані страху доволі активна, особливо під час вираження емоції за допомогою різних вигуків (*Oh! Aah! No!*). Зазвичай зустрічаються наступні особливості виразу обличчя: *to close eyes, eyes go wide, eyes pop out, raise eyebrows, open a mouth.* Вербальні одиниці, що виражають страх, зазвичай супроводжуються у мультфільмах такими фізіологічними характеристиками: *trembling, tears in the eyes, eyes well with tears, taking a deep breath, red or white face*.

Таке поєднання вербальних і невербальних засобів вираження концепту *FEAR* характерне і для психологічних трилерів. Проте, крім вищезазначених жестів, міміки та фізіологічних рис, у трилерах часто зустрічаються більш деталізовані, оскільки у фільмах такого жанру дуже важливо передати емоцію до найменших деталей. Таким чином, нам вдалося виявити наступні характерні жести, що супроводжували мовлення персонажів у момент страху: *hand falls to his forehead; he slowly moves his body; he's rubbing his temples; he puts his finger to his lips, silencing everyone; he wipes the sweat from her forehead.*

Для персонажів трилерів у стані страху характерні такі вирази обличчя: *his eyes abruptly narrow; panicky eyes; eyes and mouth gaping in frozen horror; her eyes are puffy and swollen from weeping*. Вербальні засоби також супроводжуються такими фізіологічними проявами: *her lips tremble; sweat drenches his face; his eyes begin to flutter; her lips changing color; everything becomes blurry to him; he shivers; his face ash white; breath comes hard; gasping for breath; sweat cascades down the side of his neck; sweat pours down on his face; his heart races*.

Аналіз взаємодії вербальних і невербальних засобів вираження концепту *FEAR* дає змогу уявити цілісну картину стану персонажа у певній комунікативній ситуації. *"I don't want them to find me. Ever. I don't want to go back". She's overwhelmed, lips trembling, tears welling in her eyes [12 monkeys]*. Невербальні елементи можуть підсилити мовленнєву складову, спростувати чи підтвердити її, доповнити або взагалі замінити.

Про мультимодальність відтворення концепту *FEAR* у кінотекстах психологічних трилерів і розважальних мультфільмів також свідчить використання різноманітних звукових та музичних ефектів. В обох жанрах стан страху героїв супроводжується напруженою музикою та різкими звуками. Яскравим прикладом є саундтреки до фільму *Buried*, серед яких переважають інструментальні мелодії іспанського композитора Віктора Реєса. У найбільш напружені моменти фільму музика ставала гучнішою та швидшою, наче відтворювала внутрішній стан героя, його прискорене серцебиття і тяжке дихання.

Залежно від специфіки жанру, цільової аудиторії та комунікативної ситуації, особливості вираження того чи іншого концепту можуть відрізнятися. Проте його аналіз буде повноцінним лише тоді, коли буде врахована уся важливість взаємодії вербальних і невербальних компонентів.

5. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Емоції є невід'ємною складовою людського існування. Емоційні компоненти людської свідомості є частинами інформаційних структур і можуть бути детальніше і глибше досліджені через емоційні концепти. Повноцінне вивчення емоційних концептів забезпечується урахуванням взаємодії вербальних і невербальних складових, що підкреслює мультимодальність вираження концептів – їх відтворення за допомогою різних каналів передачі інформації. Цей чинник зумовив вибір матеріалу для дослідження, адже саме в кінотекстах можна проаналізувати мовну і немовну поведінку мовців у контексті конкретних комунікативних ситуацій.

Лінгвокогнітивний підхід до дослідження дозволив визначити структуру емоційного концепту *FEAR* як таку, що складається з поняттєвого, ціннісного, значущісного та образного компонентів. У результаті лексема «fear» була визначена ім'ям концепту *FEAR*, а у складі номінативного поля було виокремлено три групи: загроза / небезпека, стан страху і реакція / наслідок. Було досліджено, що емоційний концепт *FEAR* належить до негативної асоціативної зони та викликає у мовців стан напруги і занепокоєння. Найчастіше концепт *FEAR* відтворюється у мові за допомогою власне лексеми fear, її безпосередніх синонімів та похідних, виражених іменниками і прикметниками. При цьому мовна складова завжди супроводжується відповідними невербальними компонентами – жестами, мімікою, фізичними проявами, музичними ефектами.

Застосування методів корпусної лінгвістики дало змогу проаналізувати великий обсяг матеріалу та зробити висновки на основі статистичних даних без урахування суб'єктивної думки дослідників. Таким чином, нам вдалося уникнути ймовірної людської похибки у підрахунках, пришвидшити процес дослідження і сформулювати об'єктивні висновки щодо мультимодального відтворення концепту *FEAR* у корпусі CPTECFT.

Зважаючи на стрімкий розвиток когнітивної лінгвістики та активне застосування мультимодального підходу у дослідженнях, ця тема потребує подальшого вивчення. Перспективним також можна вважати порівняння репрезентації емоційних концептів в англійській і українській мовах з метою виявлення універсальних та національних ознак.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Аскольдов, С. А. (1997). Концепт и слово. *Русская словесность. От теории словесности к структуре текста: антология* (с. 267–279). М.: Academia.

Болдырев, Н. Н. (2001). Концепт и значение слова. В И. А. Стернин (Ред.), *Методологические проблемы когнитивной лингвистики* (с. 25–36). Воронеж.

Воркачев, С. Г. (2002). Методологические основания лингвокогнитологии. *Теоретическая и прикладная лингвистика: Межвузовский сб. научн. трудов*, *3,* 79–95.

Гладкова, А. П. (2010). Модель анотації текстового корпусу як засіб дослідження художньої картини світу. *Studia Linguistica*, *4*, 524–528.

Гливінська, Л. К. (2018) Об'єкт неолінгвістики – мультимодальність: завдання і рішення. *Science and Education a New Dimension. Philology*, *177,* 23–26.

Карасик, В. И., & Слышкин, Г. Г. (2001). Лингвокультурный концепт как единица исследования. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики*, 75–80.

Макарук, Л. Л. (2019). *Мультимодальність сучасного англомовного масмедійного комунікативного простору*. *Дис. д-ра філол. наук.* Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк.

Попова, З. Д., & Стернин, И. А. (2007). *Когнитивная лингвистика.* М.: АСТ: Восток-Запад.

Самойлова, А. В. (2014). *Вербалізація негативних емоцій у сучасній англійській літературі. Магістерська дисертація.* Черкаси.

Селиванова, Е. А. (2000). *Когнитивная ономасиология.* К.: Фитосоциоцентр.

Скобнікова, О. В. (2019). *Лінгвокультурний та лінгвосеміотичний аспекти репрезентації концепту FAMILY в американських національних корпусах та кінотекстах. Дис. канд. філол. наук.* Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Київ, Чернівці.

Ткачик, О. В. (2008). *Гендерні стереотипи в англомовному фольклорі.* Дис. канд. філол. наук. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ.

Baker, P. (2016). *Using Corpora in Discourse Analysis.* London: Continuum.

Fillmore, Ch. J. (1982). Frame semantics. *Linguistics in the Morning Calm* (pp. 111–137). Seoul: Hanshin Publishing Co.

Fix, U. (2008). Text und Textlinguistik. In Nina Janich (Hrsg.)*, Textlinguistik 15. Einführungen* (s. 15–34). Tübingen.
Kress, G. R. (2010). *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication.* London: Routledge.
Lakoff, G. (1987). *Women, Fire and Dangerous Things.* Chicago: The University of Chicago Press.
Langacker, R. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar: Theoretical prerequisites.* Redwood: Stanford University Press.
Laurence, A. (2013). Developing AntConc for a new generation of corpus linguists*. Proceedings of the Corpus Linguistics Conference* (pp. 14–16). Lancaster University.
Marchi A. (2019). *Self-Reflexive Journalism. A Corpus Study of Journalistic Culture and Community in the Guardian.* NY: Routledge.
Page, R. (2012). *New Perspectives on Narrative and Multimodality.* London: Routledge.

REFERENCES

Askoldov, S. A. (1997). Kontsept i slovo [Concept and word]. *Russkaya slovesnost. Ot teorii slovesnosti k strukture teksta: antologiya [Russian Literature. From literature theory to text structure: anthology] (s. 267–279).* M.: Academia. [in Russian]
Baker, P. (2016). *Using Corpora in Discourse Analysis.* London: Continuum.
Boldyrev, N. N. (2001). Kontsept i znachenie slova [Concept and word meaning]. Sternin I. A. (Ed.), *Metodologicheskie problemyi kognitivnoy lingvistiki [Methodological problems of cognitive linguistics] (s. 25-36).* Voronezh. [in Russian]
Fillmore, Ch. J. (1982). Frame semantics. *Linguistics in the Morning Calm* (pp. 111–137). Seoul: Hanshin Publishing Co.
Fix, U. (2008). Text und Textlinguistik. In Nina Janich (Hrsg.)*, Textlinguistik 15. Einführungen* (s. 15–34). Tübingen.
Gladkova, A. P. (2010). Model anotaciyi tekstovogo korpusu yak zasib doslidzhennya xudozhnoyi kartyny svitu [The model of text corpus annotation as means of the artistic worldview research]. *Studia Linguistica, 4,* 524–528. [in Ukrainian]
Glyvinska, L. K. (2018). Obyekt neolingvistyky – multymodalnist: zavdannya i rishennya [The object of neolinguistics – multimodality: tasks and solutions]. *Science and Education a New Dimension. Philology, 177,* 23–26. [in Ukrainian]
Karasik, V. I., & Slyishkin, G. G. (2001). Lingvokulturnyiy kontsept kak edinitsa issledovaniya [Linguistic-cultural concept as a unit of research]. *Metodologicheskie problemyi kognitivnoy lingvistiki [Methodological problems of cognitive linguistics]*, 75–80. [in Russian]
Kress, G. R. (2010). *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication.* London: Routledge.
Lakoff, G. (1987). *Women, Fire and Dangerous Things.* Chicago: The University of Chicago Press.
Langacker, R. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar: Theoretical prerequisites.* Redwood: Stanford University Press.
Laurence, A. (2013). Developing AntConc for a new generation of corpus linguists*. Proceedings of the Corpus Linguistics Conference* (pp. 14–16). Lancaster University.
Makaruk, L. L. (2019). *Multymodalnist suchasnogo anglomovnogo masmedijnogo komunikatyvnogo prostoru [Multimodality in the modern English-language massmedia communicative space]* (Dys. d-ra filol. nauk [thesis for a doctoral degree in philology]). Sxidnoyevropejskyj nacionalnyj universytet imeni Lesi Ukrayinky [Lesya Ukrainka Eastern European National University], Lutsk. [in Ukrainian]
Marchi A. (2019). *Self-Reflexive Journalism. A Corpus Study of Journalistic Culture and Community in the Guardian.* NY: Routledge.
Page, R. (2012). *New Perspectives on Narrative and Multimodality.* London: Routledge.
Popova, Z. D., & Sternin I. A. (2007). *Kognitivnaya lingvistika [Cognitive linguistics].* M.: AST: Vostok-Zapad. [in Russian]
Samoilova, A. V. (2014). *Verbalizatsiya negatvnyh emotsiy u suchasniy angliyskiy literaturi [Verbalization of negative emotions in modern English literature].* Master's thesis. Cherkasy. [in Ukrainian]
Selivanova, E. A. (2000). *Kognitivnaya onomasiologiya [Cognitive onomasiology].* K.: Fitosotsiotsentr. [in Russian]
Skobnikova, O. V. (2019). *Lingvokulturnyj ta lingvosemiotychnyj aspekty reprezentaciyi konceptu FAMILY v amerykanskyx nacionalnyx korpusax ta kinotekstax [Linguistic, cultural and semiotic aspects of representation of the concept FAMILY in American national corpora and film texts.].* (Dys. kand. filol. nauk [Thesis for a Candidate Degree in Philology (PhD)]). Nacionalnyj technichnyj universytet Ukrayiny "Kyivskyj politechnichnyj instytut imeni Igorya Sikorskogo" [National Technical University of Ukraine „Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"]; Cherniveczkyj nacionalnyj universytet imeni Yuriya Fedkovycha [Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University], Kyiv, Chernivtsi. [in Ukrainian]
Tkachyk, O. V. (2008). *Genderni stereotypy v anglomovnomu folklori [Gender stereotypes in English filklore]. (Dys. kand. filol. Nauk [Thesis for a Candidate Degree in Philology]).* Kyivskyj nacionalnyj universytet imeni Tarasa Shevchenka, Kyiv [Taras Shevchenko Kyiv National University]. [in Ukrainian]
Vorkachev, S. G. (2002). Metodologicheskie osnovaniya lingvokognitologii [Methodological basis of linguocognitology]. *Teoreticheskaya i prikladnaya lingvistika: Mezhvuzovskiy sb. nauchn. Trudov [Theoretical and applied linguistics: Interuniversity collection of research papers], 3,* 79–95. [in Russian]

Olena Tkachyk, Viktoriia Velyka. Multimodal means of expressing the concept "FEAR" in the Corpus of Psychological Thrillers and Entertaining Cartoons Film Texts (CPTECFT). This article deals with the investigation of multimodal means of expressing the concept "FEAR" in the created Corpus of Psychological Thrillers and Entertaining Cartoons Film Texts (CPTECFT). The research is conducted in the frame of the anthropocentric paradigm due to the methods of the linguo-cognitive and corpus analyses. Emotional concepts, reflected in the minds of speakers through a combination of verbal and non-verbal means, have been analyzed taking into account the multimodal nature of their actualisation. The choice of material for the research is determined by the possibility of interpreting linguistic and non-linguistic components in the context of communicative situations. The basic functions of AntConc corpus analysis programme were applied, which helped identify the name of the concept "FEAR", investigate its nominal field, determine the nature of its associative zone, calculate the number of the most frequent lexical units for expressing the concept in a language and consider the characteristic non-verbal means of its representation, namely gestures, mimics, physical and physiological expressions. Thus, the structure of the concept "FEAR", including its conceptual, figurative, value-based and significant components, has been envisaged as well as the peculiarities of interaction of its verbal and nonverbal expression in these two genres have been researched. The usage of corpus research methods enabled us to analyze a large volume of material, improve the accuracy of calculations and draw conclusions regarding the multimodal means of expressing the concept "FEAR" in the film texts of psychological thrillers and entertaining cartoons without considering the subjective opinion of researchers.

Keywords: concept "FEAR"; fear; multimodality; corpus; linguo-cognitive analysis; film text; psychological thriller; entertaining cartoon.

Received: November 10, 2020
Accepted: November 27, 2020